

A BEFOLYÁSOLÁS MŰVÉSZETE

THE ART OF INFLUENCE

A mai komplex válságok kezelése széleskörű eszközrendszert igényel. A klasszikus tüzérré és manőverekre épülő kinetikus hadviselési módszerek nemcsak kiegészülnek, hanem sok esetben kiváltásra kerülnek nem kinetikus eszközökkel, illetve eljárásokkal. A sikerhez változásokat, hatásokat kell elérni az ellenérdekelt fél politikai, gazdasági és civil környezetében. A hatások kiváltása nagyrészt nem kinetikus eszközök alkalmazásával az információs térben történik, amelyek célpontja a civil környezet. A „szívek és lelkek” megnyerése kommunikációs eszközök és technikák igénybe vételével történik. Ezeket a tevékenységeket foglalják keretbe az információs műveletek, mint integráló katonai funkció, amelyekben kulcsszerepet töltenek be a lélektani műveletek.

The management of today's complex crises requires broad range of capabilities. The classical methods of kinetic warfare based on firepower and maneuvers are not only complemented, but in many cases are replaced by non-kinetic means or methods. To achieve success necessitates desired effects in the political, economic and civilian environment of the opposing parties. The information environment is impacted by mostly non-kinetic means which target the civilian environment. Communication tools and techniques are being used to win the "hearts and minds" of people. Information operations as an integrating military function provide a framework for these activities, where psychological operations play a key role.

„Csak két hatalom létezik a világon: a kard és a szellem.
Hosszú távon azonban a szellem mindig meghódítja a kardot.”
Bonaparte Napóleon

BEVEZETÉS

Az ellenség harci moráljának megtörése mindig szerves része volt a hadviselésnek. Klasszikus példája a katonai erőre épülő elrettentés, ami a hidegháborúban az atomfegyverekre épülő kölcsönösen bebiztosított megsemmisítés doktrínájában érte el csúcspontját. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az elrettentés politikája a hagyományos fegyverek esetében nem mindig vált be, ugyanakkor a legnagyobb pszichikai hatással rendelkező atomfegyverek esetében működött. A mai komplex válságok kezelése viszont széleskörű eszközrendszert igényel. A klasszikus tüzérré és manőverekre épülő kinetikus hadviselési módszerek nemcsak kiegészülnek, hanem sok esetben kiváltásra kerülnek nem kinetikus eszközökkel, illetve eljárásokkal.

A módszer bizonyos részei nem újak, az egész inkább filozófiai változást jelent az tervezés – végrehajtás – felülvizsgálat folyamatában. Az eljárás a minél több célt elpusztítani elv helyett, az ok-okozati összefüggésre, a hatások elemzésére koncentrál, és nagymértékben támaszkodik az információs műveletek, mint integráló katonai funkció nyújtotta lehetőségekre. Habár itt alapvetően modern válságkezelő katonai műveletekről beszélünk, de a tervezett végállapot, vagy véghelyzet és a kitűzött célok eléréséhez szükséges tevékenységek, erőfeszítések messze túlmutatnak a katonai cselekményeken. A sikerhez változásokat, hatásokat kell elérni az ellenérdekelt fél politikai, gazdasági és civil környezetében.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

A hatások kiváltása nagyrészt nem kinetikus eszközök alkalmazásával az információs térben történik, amelyek célpontja már elsősorban nem az ellenség, hanem a civil környezet. Ez a tendencia egyértelműen megfigyelhető az afganisztáni ISAF misszióban a többségében bizonytalan civil lakosság fókuszba állításával. A műveletek fő célja az ő befolyásolásuk, a „szívek és lelkek” megnyerése kommunikációs eszközök és technikák igénybe vételével. Ezeknek a tevékenységeknek adnak keretet az információs műveletek, mint integráló katonai funkció, amelyekben kulcsszerepet töltenek be a lélektani műveletek.

Tanulmányomban a lélektani műveletek funkcióját és feladatait vizsgálom a NATO információs műveletek rendszerében. Elemzem a NATO, USA doktrínákban bekövetkezett változásokat és gyakorlati példákon keresztül szemléltetem a lélektani műveletek növekvő szerepét napjaink konfliktusaiban.

STRATÉGIA KONTEXTUS

A NATO lélektani műveletek (PSYOPS) stratégia kereteit a NATO Stratégiai Kommunikáció irányelvei¹ határozzák meg. A NATO stratégiai kommunikációt, mint a Szövetség katonai és civil kommunikációs képességeit a legfelső politikai-katonai szinteken összefogó diszciplínát a Strasbourg/Kiehl-ben 2009-ben elfogadott deklaráció² hívta életre. Kommunikáció a stratégiai szinteken ezt megelőzően is létezett, ugyanakkor a mai információs környezetben felértékelődött a NATO akcióiról kialakult kép, amely közvetlen hatással lehet a Szövetség műveleteinek és politikáinak sikerességére. Ez koherens szervezeti megközelítést, világos definíciókat és hatékony együttműködést követel meg a különböző diszciplínák között. Az irányelvnek megfelelően ide tartoznak a nyílt diplomácia (Public Diplomacy), média ügyek (Public Affairs), katonai média ügyek Military Public Affairs, információs műveletek és lélektani műveletek.

A lélektani műveletek kiemelt szerepét mutatja, hogy a hivatkozott dokumentum azonos szinten kezeli az információs műveletekkel. Ugyanakkor a 2009-ben megjelent NATO Összhaderőnemi Információs Műveleti Doktrína³ az információs műveletek képességei közé is sorolja a lélektani műveletek (PSYOPS) mellett a civil-katonai együttműködést (CIMIC), kulcsvezetőkkel való kapcsolattartást (KLE), megtévesztést, megjelenést-arculatot, műveleti és információ biztonságot, elektronikai hadviselést (EW) és a számítógépes hálózati műveleteket (CNO).

Nem ad viszont egyértelmű irányutatást az említett képességek, illetve képességelemek és az információs műveletek közötti viszony vonatkozásában és ez nem tükröződik az egyes képességek doktrínáiban sem.

A doktrína elfogadása ugyanakkor jelzi a törekvést az információs műveletek egységes értelmezésére, viszont három tagország – USA, Németország, Olaszország – nemzeti fenntartással élt, ami mutatja a különböző koncepcionális megközelítést a témában. Az információs műveletek a definíció szerint: *„Információs művelet egy olyan katonai funkció, ami tanácsot ad és koordinál a katonai információs tevékenységek vonatkozásában annak érdekében, hogy létrehozza a kívánt hatásokat az ellenség, potenciális ellenség és más Észak-atlanti Tanács által jóváhagyott csoportok akaratában, megértésében és képességeiben a Szövetség küldetésének támogatására.”*⁴

A meglehetősen hosszú fogalmi leírást kiegészíti egy másik meghatározás a befolyásolási tevékenységek definiálására. *„Információs tevékenységek az információ és az információs rendszerek befolyásolására irányulnak, amelyeket bárki végezhet és védelmi rendszabályokat is tartalmaznak.”*⁵

Az információs műveletek fókuszja az ellenség, potenciális ellenség, illetve a jóváhagyott csoportok akaratának megértése és képessége. Bár a NATO szintjén sem elfogadott hivatalosan, de ez nagyon hasonló a korábbiakban említett ha-

¹ NATO Strategic Communications Policy <https://publicintelligence.net/nato-stratcom-policy> (letöltve: 2014. május 02.)

² <http://www.stratcomcoe.org/Organisation/History.aspx>

³ AJP-3.10 Allied Joint Doctrine For Information Operations

⁴ Allied Joint Doctrine for Information Operations I-3., <http://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> (letöltve: 2014. január 15.) (szerző fordítása)

⁵ Uo. 1-3. (szerző fordítása)

tásalapú műveletek elméletehez. Ezt támasztja alá, hogy nagyobb hangsúlyt helyez az ok-okozati megközelítésre, mint a hagyományos célközpontú veszteségokozásra.⁶

Ez a koncepció megfelel a katonai gondolkodásban a hidegháború után bekövetkezett változásoknak, melyek során előtérbe kerültek az érdekvényesítés indirekt formái.⁷ Ugyanakkor az elmúlt évtizedek válságkezelő konfliktusai bebizonyították, hogy az információs-technológiai fölény csak egymással összevethető felek esetén jelent előnyt, viszont aszimmetrikus konfliktusokban nehezen vagy egyáltalán nem érvényesíthető. A balkáni és afganisztáni katonai műveletek tapasztalatai rámutattak, hogy felértékelődött az információs műveletek kognitív dimenziója. A „szívekért és lelkekért” zajló küzdelem során előtérbe kerültek a befolyásolási tevékenységek.

A doktrína első fejezet negyedik szakasza az információs műveletek három egymással összefüggő területeit tárgyalja. Először azokat az információs tevékenységeket, amelyek az ellenség percepcióinak és attitűdjeinek befolyásolására irányulnak, másodsor, amelyek a Szövetség mozgásszabadságát biztosítják az információs környezetben, végül pedig az ellenség vezetés-irányítási, felderítő, megfigyelő, célkövető és fegyver rendszereinek megbontását célozzák.⁸

A Szövetség viszonylag frissnek számító, 2012-ben megjelent Információs Műveleti irányelvei⁹ rámutatnak, hogy az információs tevékenységek integrálása és szinkronizálása a tervezésbe, illetve végrehajtásba a műveletek teljes spektrumában fontos kritériuma a sikernek. Ezeket a tevékenységet foglalja keretbe a stratégiai kommunikáció a NATO Központban, illetve az információs műveletek a Szövetség parancsnoki és haderőstruktúrájában.

Az irányelvek szerint ez utóbbi három egymással összekapcsolódó területre fókuszál:

1. „A Szövetség mozgásszabadságának biztosítása és védelme az információs környezetben.
2. A NATO katonai műveletek részeként kialakítani, megerősíteni, befolyásolni, meggyőzni és bátorítani a jóváhagyott célcsoportok attitűdjét, percepcióit és viselkedését.
3. Ellensúlyozni az ellenérdekelt felek vezetési-irányítási képességeit és propagandáját, amelyek képesek támogatni döntéshozatali folyamatait, illetve véleményformáló akcióit.¹⁰”

A dokumentum külön említi a kapcsolatrendszer és koordinációt a stratégiai kommunikáció, katonai média kapcsolatok és a civil-katonai együttműködés vonatkozásában. A lélektani műveleteket viszont csak az ellenpropaganda szempontjából tárgyalja, mely szerint kiemelt szerepe van az ellenérdekelt felek propagandájának elemzésében és az ellentevékenységek támogatásában.

Az irányelvekben külön fejezetet találunk az információs műveletek hírszerzési és célkezelési aspektusairól. A rendkívül komplex információs környezet összetevőinek alapos ismerete és megértése nélkül nem érhető el a kívánt eredmény. Ehhez összetartó hírszerzésre, értékelésre és elemzésre van szükség az adott terület politikai, katonai, gazdasági, szociális, infrastrukturális és információs szempontjait illetően.

⁶ Allied Joint Doctrine for Information Operations 1-5. <http://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> (letöltve: 2014. január 15.)

⁷ Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái, PhD értekezés, ZMNE HDI, 2008. p. 28.

⁸ AJP 3-10. Allied Joint Doctrine for Information Operations 1-7. <http://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf>

(letöltve: 2014. január 15.)

⁹ MC 0422/4. NATO Military Policy on Information Operations <https://publicintelligence.net/nato-io-policy> (letöltve: 2014. május 04.)

¹⁰ Uo. (szerző fordítása)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

<i>NATO információs műveleti doktrína (2009)</i>	<i>NATO információs műveleti irányelvek (2012)</i>
<ul style="list-style-type: none"> — katonai funkció; — tanácsot ad és koordinál; — katonai információs tevékenységek; — hatások kiváltása; — ellenség akarata, megértése képessége; — jóváhagyott célcsoportok; — információ és információs rendszerek befolyásolása; — műveleti célok támogatása; — védelmi rendszabályokat is magában foglal. 	<ul style="list-style-type: none"> — törzs funkció; — elemez, tervez és integrál; — tevékenységek az információs környezetben; — ellenség akarata, megértése képessége; — jóváhagyott célcsoportok; — információs környezet értékelése; — információs tevékenységek koordinációja; — információs hatások kiváltása; — műveleti célok támogatása.

1. ábra: NATO információs műveleti doktrína és irányelvek összehasonlítása
(szerkesztette: Rózsa Tibor, forrás: AJP 3-10. és MC 0422/4.)

A 2009-ben megjelent információs műveleti doktrína és a 2012-ben megjelent irányelvek között egyértelműen hangsúlyeltolódások érzékelhetők. Bár a fogalmi meghatározás nem sokat változott, a műveleti tapasztalatok hatására az irányelvek jól mutatják az integráló funkció megerősödését és a befolyásolási képességek markánsabb megjelenését.

Korábban az információs műveletek fókuszja elsősorban az ellenség képességeinek befolyásolására, másodsorban pedig ezen keresztül az akaratára irányult, az újabb értelmezés szerint viszont már a viselkedés, akarat és percepciók jelentik az elsődleges célkitűzést. Ez a gyakorlatban a kognitív tartományú információs műveletek preferálását jelenti a vezetési rendszerek elleni tevékenységekkel szemben.

Ezzel összhangban az is látható, hogy az információs műveletek technikai irányultsága is megváltozott és felértékelődtek a tudati befolyásolást elősegítő képességek. Megnőtt az igény az információs környezet értékelése, elemzése és nem utolsósorban megértése iránt. Mindezek alapján elmondható, hogy a kognitív térben elérni kívánt információs hatások szempontjából, mind a tervezésben, mind pedig a végrehajtás során felértékelődött a lélektani műveletek szerepe. Ebben a folyamatban véleményem szerint fontos funkciót tölt be a célcsoport elemzés, ami alapjául szolgál minden befolyásolási tevékenységnek.

A NATO PSYOPS DOKTRÍNA

A 2007-ben kiadott NATO Lélektani Műveleti Doktrína¹¹ szerint a lélektani műveletek megtervezett pszichológiai tevékenységek, amelyek kommunikációs és más módszereket alkalmaznak jóváhagyott csoportok attitűdjének, magatartásának és viselkedésének megváltoztatása érdekében, ezáltal befolyásolva a politikai és katonai célkitűzések elérését. Ezt a viszonylag szűk, a befolyásolási tevékenységek lélektani dimenziójára koncentrált értelmezést terjeszti ki a NATO Katonai Bizottság 2012-ben kiadott iránymutatása¹² és lényegében minden megtervezett tevékenységet figyelembe vesz a jóváhagyott csoportok befolyásolása szempontjából.

¹¹Allied Joint Doctrine for Psychological Operations AJP-3.10.1(A) <https://publicintelligence.net/nato-psyops> (letöltve: 2014. március 30.)

¹² MC 402/2. <https://publicintelligence.net/nato-psyops-policy> (letöltve: 2014. május 04.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

Minden katonai tevékenységnek van pszichikai hatása is, ugyanakkor a tervezett lélektani műveletek ennél többet és mást jelentenek. Különösen igaz ez napjainkban az információáramlás sebességének felgyorsulásával és az információs technikák tárházának rendkívül széles választékával.

Az eszközök kibővülésével ugyanakkor mit sem változott a cél, amely továbbra is a különböző célcsoportok percepcióinak, attitűdjének és magatartásának számunkra kedvező irányba történő befolyásolása. Ez persze a célközönség történelmének, kultúrájának, nyelvének és szimbólumrendszerének alapos ismeretét feltételezi. Ezek nélkül a ledobott röplap, a bejátszott videoklip vagy az út menti óriásplakát nem éri el a kívánt hatást. Sőt, akár az eredeti szándékkal ellentétes következményekkel is járhat, jelentős presztízsvesztést okozva a készítőnek.

A NATO értelmezésében a PSYOPS rendeltetése, hogy a Szövetség politikai és katonai céljai támogatása érdekében indukálja vagy megerősítse az Észak-atlanti Tanács által jóváhagyott csoportok percepcióit, attitűdjét és viselkedését. Ezen túlmenően a PSYOPS csökkentheti a saját erők, helyi lakosság és más NATO számára fontos csoportok ellen irányuló ellenséges propaganda hatásait.

A fentiekből látható, hogy a Szövetség a pozitív megközelítés jegyében elsősorban a saját célkitűzései érdekében meg kívánja erősíteni az ezzel egyetértőket, illetve maga mellé állítani az el nem kötelezetteket. Ez a megközelítés tükrözi az elmúlt időszak műveleti tapasztalatait, hiszen például Afganisztánban a „szívekért és lelkekért” folyó harc legfőképp a nagyszámú bizonytalan civil lakosra fókuszált.

A NATO PSYOPS doktrína értelmezésében a lélektani műveletek három fő célkitűzése¹³ a következő:

1. *„Gyengíteni az ellenség vagy potenciális ellenséges csoport akarátát.*
2. *Megerősíteni a baráti csoportok elkötelezettségét.*
3. *Megnyerni a bizonytalan vagy el nem kötelezett csoportok támogatását és együttműködését.”*

Ezek alapján megállapítható, hogy a lélektani műveleti tevékenységek jellegükből adódóan az információs műveletek három célkitűzése közül legalább kettőre, a célcsoportok akarátának és megértésének befolyásolására irányulnak. A lélektani műveletek működési területe egyértelműen a kognitív dimenzió. A hatásgyakorlás a célcsoportok tudatában történik és célja a meglévő beállítottság, illetve motiváció megváltoztatása, ami jó esetben a számunkra kedvező magatartásban nyilvánul meg.

Ez a tevékenység megalapozott kulturális, szociológiai ismeretek nélkül nehezen elképzelhető, hiszen egy többnyire eltérő történelmi és kultúrájú információs környezetben emberek véleményét, beállítódását és viselkedését befolyásolni csak mélyreható szakértelem birtokában lehet.

Az ok-okozati összefüggések és a lakosság motivációinak nem kellő ismerete egy információs kampány teljes sikerességéhez vezethet. Ez úgy gondolom igen hangsúlyos feladat és például Afganisztánban, több mint egy évtized intenzív NATO művelet után is komoly kihívást jelent az ezzel foglalkozó szakállomány és a parancsnokok részére egyaránt.

A probléma, amit Clausewitz a „háború kódéneke” nevezett nem új keletű. Az ellenségről és országáról gyűjtött információ, illetve ennek problematikája Clausewitz „A háborúról” című művében is tetten érhető. A szerző úgy fogalmaz, hogy minden felderítő jelentés hamis és inkább a negatív információkat tekintjük hitelesnek, mint a pozitívot.¹⁴ Ez a jelenség a modern kori hadviselésben is egyértelműen igaz. Az információ megszerzése, illetve ennek megakadályozása, vagy „hamisítása” alapján véve ma is hasonló elvek mentén történik, de jóval fejlettebb technológiai szinten.

Álláspontom szerint ugyanakkor napjaink konfliktusai rávilágítottak a „háború kódéneke” jelenkori paradoxonára is. A legmodernebb felderítő-megfigyelő technikai eszközök sem képesek az ellenség szándékát és motivációját előre jelezni,

¹³ AJP-3.10.1(A) Allied Joint Doctrine for Psychological Operations <https://publicintelligence.net/nato-psyops> (letöltve: 2014. március 30.) (szerző fordítása)

¹⁴ <http://www.gutenberg.org/files/1946/1946-h/1946-h.htm#link2HCH0006> (letöltve: 2013. június 09.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

ezáltal, különösen aszimmetrikus hadviselés során az információs fölényt nem, vagy nagyon korlátozottan lehet a modern harcmezőn kihasználni.

Egyrészt a harcmező fogalma lényegében meghatározhatatlanná vált, másrészt a katonák és civilek közötti határvonal eltűnésével az ellenség láthatatlanná vált. Ebben a helyzetben a technikai eszközök alkalmazása nem váltotta be a hozzájuk fűzött reményeket, ezért előtérbe kerültek a korábban kevésbé hangsúlyos befolyásolási információs tevékenységek.

MI AZ A MISO?

A NATO 28 nemzete által elfogadott közös dokumentum mindig a konszenzus elvére épül és a tagországok közötti interoperabilitás jegyében születik meg. Ez ugyanakkor nem zárja ki, hogy egy tagország a saját doktrínájában bizonyos mértékig más megközelítést, illetve eltérő terminológiát alkalmazzon. Ez persze az egységes értelmezést nem segíti, és az is lényeges szempont, hogy napjaink műveletei Szövetségi kötelekben, vagy alkalmi koalícióban zajlanak.

Az Egyesült Államok hadserege 2010-ben új megnevezést adott az addig PSYOP néven használt képességnek. Ennek egyik célja szakítani a korábbi elnevezéshez tapadt negatív előítéletekkel, illetve tartalmilag is megújítani a lélektani műveleteket. A névváltozást hamarosan egy új doktrína kiadása is követte.¹⁵

A JP 3-13.2 Katonai Információ Támogató Műveletek¹⁶ néven 2011 decemberében megjelent összhaderőnemi szintű kiadvány szerint a MISO: „külföldi csoportok irányába történő szelektált információk és indikátorok közvetítésére tervezett műveletek, a külföldi kormányok, szervezetek, csoportok és egyének érzelmeinek, motivációinak, tárgyilagos érzékelésének és végső soron a viselkedésének befolyásolása érdekében, a kezdeményező céljainak megfelelő módon.”¹⁷

A meghatározás lényeges eleme, hogy a széles spektrumú információs tevékenységek kizárólag külföldi csoportokat célozhatnak meg. A MISO-t az Egyesült Államok katonai, politikai és gazdasági hatalmával kapcsolatos percepciók megalapozására és megerősítésére alkalmazzák. Konfliktusokban erősokszorozó tényezőként gyengítheti az ellenség harci erejét, csökkentheti a civil környezet zavaró hatásait, minimalizálhatja a járulékos veszteségeket és maximalizálhatja a műveletek támogatását a helyi lakosság részéről.¹⁸

A doktrína bemutatja a MISO funkcióját az információs műveletek rendszerében és viszonyát a többi kommunikációs képességgel. A releváns NATO dokumentumhoz hasonlóan az átfogó kormányzati szintű keretet itt is a stratégiai kommunikáció biztosítja, amely összpontosítja a különböző hatalmi eszközöket és tevékenységeket az üzenetek és akciók szinkronizálása érdekében.

Kiemelten tárgyalja a MISO központi szerepét az információs műveletekben és irányutatót ad a MISO integrálására a tervezés és végrehajtás teljes folyamatában. Ezt a feladatot az információs műveleti főnök felelősségébe utalja, akit a nem túl szerencsés megfogalmazás szerint erre kijelölnek, hiszen ez azt sugallja, hogy ilyen beosztás alap esetben nincs rendszeresítve.

A továbbiakban elemzi a MISO viszonyát néhány, az információs műveletek szempontjából lényeges képességgel, úgymint a számítógépes hálózati műveletek, katonai megtévesztés, műveleti biztonság elektronikai hadviselés és média ügyek.

Utóbbi vonatkozásában hangsúlyozza, hogy bár teljesen külön képességekről van szó, de szükséges egymás erősítése és ez koordinációt, illetve összehangolást igényel. Erre vonatkozóan viszont további eligazítást nem kapunk, a

¹⁵ <https://publicintelligence.net/psychological-operations-are-now-military-information-support-operations> (letöltve: 2014. május 10.)

¹⁶ Military Information Support Operations

¹⁷ JP 3-13.2 Military Information Support Operations I-1. (szerző fordítása)

¹⁸ JP 3-13.2 Military Information Support Operations I-1.

gyakorlati tapasztalatok is azt mutatják, hogy ennek megvalósítására nincsenek kialakult mechanizmusok és sok esetben a személyes kapcsolatokon múlnak.

A civil-katonai együttműködéssel való kapcsolat viszont hiányzik a felsorolásból. Az afganisztáni tapasztalatok egyértelműen bebizonyították, hogy a CIMIC tevékenységek „népszerűsítése” az információs kampány lényeges eleme, amelyben a lélektani műveletek központi szerepet tölt be. Ezen túlmenően egy adott terület civil környezetének értékelése minden szükséges alap információt tartalmaz a célcsoportok elemzéséhez. Ez is alátámasztja az információs tevékenységek és képességek koordinációjának szükségességét mind a tervezési folyamat, mind pedig a végrehajtás teljes spektrumában.

Az amerikai lélektani műveleti terminológiában és doktrínában bekövetkezett változások véleményem szerint több ponton előremutatóak és jól tükrözik az információs környezet komplex jellegét. A MISO, mint katonai képesség, egy átfogó rendszer részeként jól behatárolható funkcióval és feladatokkal rendelkezik. Ennek megfelelően a korábnál nagyobb hangsúlyt kapott a képességek közötti koordináció – a civil-katonai kapcsolatokat leszámítva – szükségessége, ami az elmúlt évek műveleti tapasztalatainak egyik hozadéka. A névváltoztatás célja az lehetett, hogy a PSYOP-hoz tapadt negatív viszonyulástól megszabaduljanak, ezáltal is növeljék a befolyásolási tevékenységek hitelét és elfogadottságát.

Elképzelhetőnek tartom, hogy az „átkeresztelés” a NATO vonatkozásában is hozzájárulna a képesség megújításához és csökkentené a vezetői szinteken időnként még mindig érezhető, tartózkodó hozzáállást a lélektani műveletekhez. Ismereteim szerint néhány tagországban a koncepció kidolgozás már elindult ebbe az irányba.

PSYOPS TECHNIKÁK ÉS TERMÉKEK

A különböző csoportok tudatának befolyásolása célzott üzenetek eljuttatásával történik. Ennek módszereit egyik oldalról a rendelkezésre álló platformok, idő és természetesen a források, másik oldalról pedig a célcsoportok elérésének módjai határozzák meg.

Az elemzés-értékelés során kiemelt szempontként kell kezelni a különböző csoportok befogadó készségét és az üzenetek eljuttatásának mérhetőségét. A lélektani műveletek egyik alapvető jellemzője, hogy az üzeneteket kontrollált módon, külső hatások kiszűrésével és célzottan jutnak el a kívánt közönséghez.

A legelterjedtebb módszerek:

- közvetlen kommunikáció;
- röplapok;
- óriásplakátok;
- rádió és TV bejátszások, interjúk;
- közösségi médián közvetített információ.

Álláspontom szerint fontos, hogy az alkalmazott módszer jól illeszkedjen az adott terület információs környezetéhez és „médiafogyasztási” szokásaihoz. Személyes tapasztalatom, hogy például Afganisztánban a helyi kereskedelmi médián – elsősorban a rádión – keresztül széles rétegeket lehet megszólítani.

Ugyanakkor a befolyásolás hatékonysága szempontjából a közvetlen kommunikáció továbbra is az egyik legeredményesebb módszer. Ebben az esetben fő cél a véleményformáló helyi vezetőkkel való személyes találkozó során képviselni mondanivalónkat. Az üzenetekkel kapcsolatos alapelv, hogy hitelesnek, hihetőnek, érthetőnek és beazonosíthatónak kell lenniük.

A hitelesség valós tényeken alapuló információt jelent, de azt nem, hogy minden egyes elemét megosztja az üzenet küldője. Hihetőnek és érthetőnek is kell lennie, ami elsősorban az adott kulturális környezetben való megértést és elfogadottságot jelenti. Ebben a vonatkozásban nagyon fontosak a vizuális elemként használt színek és szimbólumok, ame-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

lyek országonként más tartalommal bírnak. Lényeges szempont az egész tevékenység forrásának beazonosítása, hiszen a NATO csak úgynevezett „fehér PSYOPS”-ot végez. Minden egyes terméknek, legyen az óriásplakát vagy TV bejátszás, egyértelműen utalnia kell a készítőjére.

A fentiek magától értetődőnek tűnnek, de kivitelezésük egyáltalán nem egyszerű, aminek illusztrálására álljon itt egy példa. Az ISAF misszió Afganisztánban való kiterjesztése során használták a katonai konvojok megelőzését tiltó táblák. Alapvető céljai a balesetek megelőzése és az öngyilkos merényletek elleni védekezés voltak. A kampány magától értetődőnek tűnik ennek ellenére korlátozottan nevezhető sikeresnek és néhány év után beszüntették. Ennek okai egyrészt a helyi vezetési kultúrában, másrészt a sorozatos félreértések során a nemzetközi erőket ért presztízavesztésben keresendők.

2. ábra ISAF konvoj megelőzését tiltó tábla.

(Forrás: <http://www.nato.int/isaf/docu/pressreleases/2006/pr061125-301.htm>)

ÖSSZEGZÉS

A lélektani műveletek egyértelműen önálló katonai képesség, de véleményem szerint egyre fontosabb részeleme az információs műveleteknek. Elkülönül a megtévesztéstől és a műveleti biztonságtól, amelyek elsősorban passzív rendszabályok, és céljuk az ellenség félrevezetése, illetve megakadályozása saját műveleteink megzavarásában. A lélektani műveletek aktív befolyásolási tevékenységek, amelyek egyik leglényegesebb eleme a percepciók befolyásolása.

Fontos szerepe van a katonai erőről kialakított megítélésben, ezért a katona tevékenységek lélektani hatása jelentősen hozzájárul a műveleti területen történő elfogadottsághoz. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nem kinetikus lélektani műveletek befolyásolhatják a kinetikus műveletek célkitűzéseit, és ez fordítva is igaz.

A média ügyekhez hasonlóan a PSYOPS részére is kötelező igazat mondani, de nem kötelező mindent elmondani. A leghatásosabb az, amikor igazat „hazudunk”, tehát valós tényeken alapulnak az üzenetek, legfeljebb nem, vagy csak fokozatosan bontjuk ki a körülmények minden elemét. Általános szabály, hogy hazai célcsoportok irányába nem alkalmazzuk. A PSYOPS lényeges jellemzője, hogy szelektált, de hiteles információk kontrollált módon történő eljuttatásával, egy meghatározott célcsoport befolyásolására törekszik. Legfontosabb cél, hogy hatást gyakoroljon az érzelmekre, ezáltal befolyásolja a viselkedést és szándékot.¹⁹

¹⁹ Haig Zsolt – Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005, p. 286, ISBN 963 327 391 9

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám

A média ügyek ezzel szemben tényszerűen, széleskörű információra építve tájékoztat minden érdeklődőt, annak érdekében, hogy a széles közönség tájékozottságon alapuló döntéseket hozzon.²⁰ Ugyanakkor a média üzenet lényegében „szabad préda”, hiszen a kiadott sajtóközlemény vagy elhangzott sajtótájékoztató „tálalására” nincs ráhatásunk. Gondoljunk csak a hivatalos sajtónyilatkozatból más szöveggörnyezetbe helyezett félmondatokra, az esti híradó témáinak csoportosítására vagy a tények egyéni értelmezésére.

Az információs térben az üzenetek harcolnak a dominanciáért és az „győz”, amelyik a nagyobb figyelmet kapja.²¹ A siker fontos kritériuma a figyelem középpontjába kerülés és ennek a fenntartása. Ebben a média szerepe és hozzáállása kiemelkedő, ugyanis a téma felvezetésétől függően meghatározza a csoportok pozitív vagy negatív viszonyulását.

A kereskedelmi médiák prioritásait elsősorban a halottak, sebesültek száma, illetve a keletkezett károk nagysága jelentik. Pozitív híreket ritkán láthatunk és akkor is csak röviden, amit a különböző radikális csoportok jól megértettek és fel is használnak. Az is megfigyelhető, hogy a figyelem megszerzése könnyebb, mint a fenntartása ezért a csoportok figyelmé hamar eltűnik, és másik üzenet veszi át a korábbi helyét.

Egyes vélemények szerint a modern hadviselés újdonsága, hogy a fizikai és információs téren kívül kiterjed a kognitív dimenzióra is.²² Álláspontom szerint inkább az elmék küzdelmének újszerű változatával állunk szemben, hiszen az információs társadalom ebben a tekintetben is új lehetőségeket és egyben veszélyforrásokat is teremtett. A műveleti terület ma már nehezen behatárolható és az ellenség sem ismerhető fel egyértelműen.

Az elmúlt évtizedek válságkezelő konfliktusai során az információs műveletek jelentős fejlődésen ment keresztül. Ennek során a hangsúlyok a technikai megközelítésről a befolyásolási tevékenységek irányába toldódtak, ami a lélektani műveletek felértékelődéséhez vezetett. A NATO műveleti szerepvállalásának csökkenésével időszzerű a tapasztalatok feldolgozása és egy naprakész, koherens doktrína kidolgozása.

Kulcsszavak: információs műveletek, lélektani műveletek, befolyásolás, információs környezet, NATO, percepciók

Key words: information operations, psychological operations, influence, information environment, NATO, perceptions

FELHASZNÁLT IRODALOM

- NATO Strategic Communications Policy
- AJP-3.10 Allied Joint Doctrine for Information Operations
- Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái, PhD értekezés, ZMNE HDI, 2008.
- MC 0422/4. NATO Military Policy on Information Operations
- <http://www.gutenberg.org/files/1946/1946-h/1946-h.htm#link2HCH0006>
- AJP-3.10.1 (A) Allied Joint Doctrine for Psychological Operations
- MC 402/2. NATO Military Policy on Psychological Operations.
- <https://publicintelligence.net/psychological-operations-are-now-military-information-support-operations>
- JP 3-13.2 Military Information Support Operations

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² David Bergman: Psychological Stealth Bombers: The Cognitive Domain as a Physical Battlefield www.rusi.org/downloads/assets/Psychological_Stealth_Bombers_RDS_Summer_09.pdf (letöltve: 2014. május 17.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÓZSA Tibor

**Budapest, 2014.
7. évfolyam 2. szám**

- Haig Zsolt – Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005, ISBN 963 327 391 9
- David Bergman: Psychological Stealth Bombers: The Cognitive Domain as a Physical Battlefield